

Designing an Intercultural Curriculum Framework for Teacher- Students at Farhangian University

Leila Khazaei¹, Mohammad Javadipour^{2*}, Rezvan Hakimzadeh³, Alireza Sadeghi⁴

1. Ph.D. in Curriculum Planning, University of Tehran, Tehran, Iran

2. Associate Professor, Department of Curriculum and Teaching Methods and Programs, Faculty of Psychology and Educational Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran

3. Associate Professor, Department of Curriculum and Teaching Methods and Programs, Faculty of Psychology and Educational Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran

4. Assistant Professor, Department of Curriculum Studies, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran

(Received: August 18, 2021; Accepted: March 12, 2022)

Abstract

The purpose of this study is to Designing an Intercultural Curriculum Framework for Teacher- Students at Farhangian University. The present study was based on a qualitative approach and phenomenological method with the presence of 18 participants among curriculum and sociology specialists using purposive sampling method and semi-structured interviews. The analyzes were based on open, axial and selective coding. In-depth analysis of the interviews resulted in identifying and categorizing the features of intercultural education curriculum. It can be argued that Intercultural training curriculum framework consists of 4 elements of purpose, content, teaching-learning methods and methods of evaluation. Themes oversee the objectives of the Intercultural education curriculum in three basic dimensions (cognitive, emotional / attitudinal, and skill). Promoting respect for values and differences in the educational content section; Emphasis on the preservation and transmission of cultural heritage; Emphasis on social interaction; The disadvantage of emphasizing the avoidance of racism; Adaptation to the local historical identity of different ethnic groups; Paying attention to the role of Iranian ethnic groups in maintaining national independence; Attention to national and ethnic cohesion; Attention to cultural diversity; Attention to teaching indigenous and local languages; Attention to cultivating cultural self-awareness; Promoting justice and equality; Attention to different heavenly religions; Accept differences. In the section of teaching-learning methods, role-playing; Demonstration method; Project method; Collaborative teaching method; Scientific teaching method; Reliance method; Brain Enhancement Method; Problem solving method; The method of the courts; Group discussion method. The element of evaluation, as the last element in the intercultural curriculum from the perspective of the study groups in the form of: functional test; Observational evaluation; Oral evaluation; Paper pencil test; Skill-based tasks; Self-assessment; Peer assessment were identified.

Keywords: Curriculum design, Curriculum elements, Intercultural education, Teacher-students.

* Corresponding Author, Email: javadipour@ut.ac.ir

طراحی چارچوب برنامه درسی آموزش میان فرهنگی برای دانشجومعلمان دانشگاه فرهنگیان

لیلا خزائی^۱، محمد جوادی پور^{۲*}، رضوان حکیمزاده^۳، علیرضا صادقی^۴

۱. دکتری برنامه ریزی درسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران
۲. دانشیار، گروه روش‌ها و برنامه‌های درسی و آموزشی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، تهران، ایران
۳. دانشیار، گروه روش‌ها و برنامه‌های درسی و آموزشی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، تهران، ایران
۴. استادیار، گروه مطالعات برنامه درسی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی (ره)، تهران، ایران

(تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۵/۲۷؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۲/۲۱)

چکیده

پژوهش حاضر با هدف طراحی چارچوب برنامه درسی آموزش میان فرهنگی برای دانشجومعلمان دانشگاه فرهنگیان انجام شد. این پژوهش مبتنی بر رویکرد کیفی و به روش پدیدارشناسی انجام شد. میدان پژوهش متخصصان برنامه درسی، متخصصان علوم اجتماعی بودند که با حضور ۱۸ مشارکت کننده به روش هدفمند و با انجام مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته انجام شد. داده‌های لازم با روش کدگذاری تجزیه و تحلیل شدند. برای اعتباربخشی چارچوب از گروه‌های کانونی با بهره‌گیری از نظرات خبرگان بهره‌برداری شده است. تحلیل عمیق مصاحبه‌ها به شناسایی و دسته‌بندی ویژگی‌های عناصر برنامه درسی آموزش میان فرهنگی منتج شد. مضامین ناظر بر اهداف برنامه درسی آموزش میان فرهنگی در سه بعد اساسی (شناختی، عاطفی/نگرشی و مهارتی) تأکید دارد. در بخش محتوای آموزشی مواردی از جمله ترویج احترام به ارزش‌ها و تفاوت‌ها، تأکید بر حفظ و انتقال میراث فرهنگی، ضرورت تأکید بر پرهیز از نژادپرستی، انطباق با هویت تاریخی محلی اقوام مختلف، توجه به انسجام ملی و قومی، توجه به تکثر فرهنگی، توجه به آموزش زبان‌های بومی و محلی، توجه به پرورش خودآگاهی فرهنگی، ترویج عدالت و برابری، توجه به ادیان مختلف آسمانی، پذیرش تفاوت‌ها. در بخش روش‌های یاددهی یادگیری، ایفای نقش، روش نمایشی، روش پروژه، روش تدریس همیاری، روش تدریس گردش علمی، روش تکیه‌سازی، روش بارش مغز، روش حل مسئله، روش محاکم قضائی و در نهایت، عنصر ارزشیابی در قالب آزمون عملکردی، ارزشیابی مشاهده‌ای، ارزشیابی شفاهی، آزمون مداد کاغذی، تکالیف مهارت‌محور، خودسنجی، و همسال‌سنجی شناسایی شدند.

واژگان کلیدی: آموزش میان فرهنگی، دانشجومعلمان، طراحی برنامه درسی، عناصر برنامه درسی.

مقدمه

در بسترهای جهانی، آموزش میان‌فرهنگی به عنوان یک شاخص حیاتی در جوامع چند فرهنگی شناخته شده است و بارها در مأموریت‌های نهادهای دولتی و آموزشی که در جهت پرورش شهروندان متعهد و مسئولیت‌پذیر قرار دارند، مورد توجه واقع شده است (ژانگ^۱ و ژو^۲، ۲۰۱۹). آموزش میان‌فرهنگی معمولاً بر اهداف خاصی نظیر تقویت هویت قومی در میان اعضای یک گروه قومی، ریشه‌کن کردن تعصب و تبعیض در برابر گروه‌های قومی و نژادی، ترویج حقوق برابر در فرصت‌های آموزشی و حرفه‌ای برای اقلیت‌ها و ارتقای سطح آگاهی همه دانش‌آموزان درباره شباهت‌ها و تفاوت‌های میان گروه‌های فرهنگی تأکید دارد. آموزش میان‌فرهنگی می‌تواند به عنوان بازتاب سیاست‌های آموزشی تعریف شود که انتظارات مختلف جامعه و فعالیت‌های مرتبط با مدرسه در آموزش را تأمین می‌کند و انتظار می‌رود تعصب و کشمکش‌ها را در جوامع با قومیت، نژادی، زبان، مذهبی و جنسیت متفاوت کاهش دهد (بنکس و بنکس^۳، ۲۰۰۹). به بیان دیگر، آموزش میان‌فرهنگی یک رویکرد آموزشی مبتنی بر ارزش‌های دموکراتیک است که از تنوع فرهنگی و نظام مدرسه‌ای حمایت می‌کند و فرصت‌های برابر در آموزش را تضمین می‌کند (بنیت^۴، ۲۰۰۳). بنکس (۲۰۱۵) آموزش میان‌فرهنگی را با هدف به رسمیت شناختن و پذیرش تفاوت‌هایی چون سن، گرایش جنسی، طبقه اجتماعی، قومیت، مذهب، زبان و دیگر ویژگی‌های فرهنگی و همچنین، به منظور توسعه احترام و سعه صدر برای این تفاوت‌ها شناسایی کرده است. راجه^۵ (۲۰۰۷) نیز، تعالیم میان‌فرهنگی را به عنوان یک مهارت فرهنگ عمومی مورد نیاز در تعاملات بین افراد گروه‌های مختلف با آداب، سنت، ارزش‌ها و نگرش‌های متفاوت تعریف می‌کند. مفهوم آموزش میان‌فرهنگی اغلب با مهارت‌های چندفرهنگی^۶، شهروندی جهانی^۷، شایستگی‌های فراملی^۸، مهارت‌های

1. Zhang

2. Zhou

3. Banks

4. Bennett

5. Rathje

6. Multicultural competence

7. Global citizenship

8. Transnational competence

میان‌فرهنگی^۱، مهارت‌های ارتباطی میان‌فرهنگی^۲ و هوش فرهنگی^۳ قرابت معنایی دارد (فانتینی^۴، ۲۰۱۰).

با توجه به تعاریف بیان‌شده آموزش میان‌فرهنگی به منظور رفع تناقضات موجود در بین فرهنگ‌های مختلف نقش مهمی را ایفا می‌کند (فوورز و دیویدوف^۵، ۲۰۰۶). شکل‌گیری آموزش میان‌فرهنگی در یک جامعه چندفرهنگی نقش مهمی در وفاق و انسجام آن جامعه دارد. اهمیت آموزش میان‌فرهنگی توسط بالاترین نهادهای اتحادیه اروپا به رسمیت شناخته شده است. اعلامیه فارو در شورای اروپا (۲۰۰۵)، وزرای فرهنگ اروپا، اولویت‌های اصلی همکاری فرهنگی بین کشورهای اتحادیه اروپا را تأیید می‌کند. آموزش و پرورش نقش اساسی در شکل‌دادن به همزیستی میان‌فرهنگی در یک جامعه چندفرهنگی ایفا می‌کند (یونسکو^۶، ۲۰۰۶). آموزش و پرورش می‌تواند از طریق برنامه‌هایی که گفت‌وگو میان دانش‌آموزان دارای فرهنگ‌ها، اعتقادات و ادیان مختلف را تشویق می‌کنند، نقش مهمی در پایداری و وفاق ملی جوامع ایفا کند (یونسکو، ۲۰۰۶). تمرکز دانش‌آموزان در ارتباطات مؤثر میان‌فرهنگی امروز مسئله بسیار حساس در آموزش است و این مهم تنها از طریق آموزش میان‌فرهنگی امکان‌پذیر است. همچنین، آموزش و پرورش باید دانش‌آموزان را به توسعه کامل شخصیت انسانی و تقویت احترام به حقوق بشر و آزادی‌های اساسی هدایت کند و باید فهم، تحمل و دوستی را در میان تمام ملل، گروه‌های نژادی و مذهبی ترویج دهد و در راه حفظ صلح بیشتر، یاری رساند (اسکوتنب-کانگاس، مافی و هرمان^۷، ۲۰۰۳). از این رو، مسائل آموزش دانش‌آموزان برای زندگی مؤثر در جامعه چندفرهنگی و ناهمگن به عنوان یک قاعده در چارچوب آموزش میان‌فرهنگی حل می‌شود (ولیوا^۸ و ولیوا، ۲۰۱۷).

1. Cross-cultural skills
2. Intercultural communication competence
3. Cultural intelligence
4. Fantini
5. Fowers & Davidov
6. Unesco
7. Skutnabb-Kangas, Maffi & Harmon
8. Valeeva

در اواخر قرن‌های بیستم و بیست و یکم، توسعه دامنه آموزش علمی و توانمندسازی معلمان ضرورتی شد تا آن‌ها را برای چالش‌های جدید آموزشی آماده کند (ورسزیسکا^۱، ۲۰۱۸). معلمان مهمترین شرکای اصلاح سیستم آموزش هستند، بنابراین، آموزش معلمان برای تحقق تحولات جدید در برنامه درسی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. ایده «آموزش برای همه» یا به تعبیر بهتر، آموزش متناسب با نیازهای هر دانش‌آموز، از معلم می‌خواهد که توانایی سازگاری با تنوع دانش‌آموزی، پشتیبانی از پیشرفت آن‌ها، انگیزه دستیابی به عملکرد بالاتر و توسعه حرفه‌ای را داشته باشد (دانسکو^۲، ۲۰۱۵). بنابراین، توسعه آموزش میان‌فرهنگی در نظام‌های مختلف آموزشی، مستلزم معلمان و مربیانی است که مهارت‌های آموزش میان‌فرهنگی را دارند و قادر به انتقال این مهارت‌ها به دانش‌آموزان خود هستند (کوشنر و ماهون^۳، ۲۰۰۹). آموزش نسل جوان و آماده‌سازی آن‌ها برای زندگی در جامعه متنوع فرهنگی، مستلزم تجهیز معلمان به مهارت‌های میان‌فرهنگی است. اهمیت نقش معلمان در آموزش میان‌فرهنگی به دانش‌آموزان و تغییر نگرش آن‌ها در این زمینه قابل توجه است. این نکته حائز اهمیت است که معلمان بتوانند همکاری میان دانش‌آموزان را با سازماندهی فعالیت‌هایی که مانعی برای تفاوت‌های فرهنگی آن‌ها نیستند، ارتقا دهند. به این ترتیب، این همکاری باید توسط معلم هدایت یا تعلیم داده شود تا از محرومیت دانش‌آموزان اقلیت و مشارکت مساوی در فعالیت‌های یاددهی یادگیری ممانعت کند (پاسیاتوره^۴ و همکاران، ۲۰۱۹).

به این ترتیب، آموزش میان‌فرهنگی در مدرسه تا حد زیادی تحت تأثیر باورهای معلمان قرار می‌گیرد. در حقیقت، در کلاس‌های چندفرهنگی، اعتقادات معلمان می‌تواند بر تفاوت‌های فرهنگی به عنوان فرصت و تقویت روابط بین دانش‌آموزان مؤثر باشد (هچفلد^۵ و همکاران، ۲۰۱۱). معلمان در کلاس درس با دانش‌آموزانی با فرهنگ‌ها، باورها و مذاهب مختلف مواجه هستند و باید از نظر آموزش میان‌فرهنگی دارای صلاحیت‌ها و مهارت‌های مورد نظر در نحوه هدایت و آموزش

1. Wereszczyńska
2. Danisco
3. Cushner & Mahon
4. Passiatore
5. Hachfeld

دانش‌آموزان برخوردار باشند (گانی^۱، ۲۰۱۶)؛ بنابراین باید افرادی با زمینه‌های مختلف و استعداد‌های متفاوت را برای زندگی با هم آماده کنند: این فراتر از آماده‌کردن آن‌ها برای معیشت است و شامل فراهم‌آوردن اطلاعات و آموزش نه تنها مهارت‌های زندگی بلکه توسعه فرهنگی است (پولت و بارکا^۲، ۲۰۱۲). معلمان نه تنها باید آماده کار در یک گروه چندفرهنگی، در کلاس باشند تا بتوانند تعامل بین‌فرهنگی را در آن ایجاد کنند، بلکه می‌توانند با در نظر گرفتن تنوع فرهنگی کودکان در این گروه، مهارت‌های بین‌فرهنگی را نیز پرورش دهند (لافرایا^۳، ۲۰۱۱). از این رو، یک فضای مدرن دموکراتیک و ایمن برای آموزش میان‌فرهنگی ضروری است تا افراد بتوانند با دیگران ارتباط برقرار کنند. نقش اصلی در ارائه چنین فضایی مستلزم وجود معلمانی با دانش، نگرش و مهارت‌های مرتبط با آموزش میان‌فرهنگی است. در زمینه آموزش قرن بیست و یکم، تنوع فرهنگی به یک چالش برای توسعه حرفه‌ای معلمان و آموزش به دانش‌آموزان در مدارس تبدیل شده است. اهمیت این امر در مطالعات انجام‌شده درباره آموزش معلمان در خصوص آموزش میان‌فرهنگی بیان شده است (یازیکی، باسول و توپارک^۴، ۲۰۰۹)؛ آموزش میان‌فرهنگی به توانایی‌های تفکر انتقادی و آگاهی دانشجو معلمان کمک می‌کند (گورسکی^۵، ۲۰۰۹)؛ از سوی دیگر، بررسی‌ها توجه به اهمیت آماده‌سازی معلمان برای ورود به کلاس‌های چندفرهنگی را تأیید می‌کند (صادقی و نجفی، ۱۳۹۶).

با نگاهی به برنامه‌های درسی موجود تربیت معلم و تجربه زیسته نگارندگان در حوزه آموزش میان‌فرهنگی به عنوان یکی از مصادیق مغفول، چه در سطح قصدشده، چه در سطح اجراشده و چه در سطح تجربه‌شده، شایان توجه خواهد بود؛ بدین معنا که در هر سه سطح طراحی برنامه، اجرای مدرسان و تجربه دانشجو معلمان توجه بایسته‌ای نشده است و در واقع از آن غفلت شده است. این در حالی است که یکی از نیازهای اساسی جامعه امروز ایران شناخت بیشتر فرهنگ‌های مختلف، متنوع کشورمان و به‌کارگیری پتانسیل‌های موجود در جهت حفظ و تقویت فرهنگ ملی است. وجود یک برنامه درسی مطلوب و تأثیری که می‌تواند بر روی مخاطبان خود بگذارد، همچنین، توجه به

-
1. Günay
 2. Polat & Barka
 3. Lafraya
 4. Yazici, Başol & Toprak
 5. Gorski

نقش بی بدیل برنامه‌های درسی تربیت معلم به عنوان سرچشمه و مبدأ تربیت معلمان جوان که تأثیرگذارترین و پایدارترین دانش‌ها، باورها و نگرش‌ها را نهادینه می‌کند، برکسی پوشیده نیست. مشاهدات و تجارب زیسته حکایت از آن دارد که نظام کنونی تربیت معلم در ایران صرفاً به دنبال تربیت معلمانی متخصص در آموزش ریاضی، علوم، هنر، ادبیات و امثالهم پرورش می‌دهد. ساختارهای سنتی در نظام تربیت معلم به گونه‌ای هستند که صرفاً آموزش دهندگان تخصصی پرورش می‌دهند. به همین ترتیب در این برنامه‌ها هیچ اثری از آموزش‌های فرهنگی عمیق و جدی مشاهده نمی‌شود. بنابر آنچه در یافته‌ها مشخص است، آموزش مهارت‌های میان‌فرهنگی در سیاست‌های کلان و خرد یعنی دانشگاه، مدرسه و کلاس درس مغفول مانده است.

مسئله اصلی این است که با وجود ضرورت توجه به آموزش روابط میان‌فرهنگی و همچنین مطالعات فراوانی که در داخل و خارج از کشور در زمینه فرهنگ انجام شده است، فقدان یک برنامه درسی مناسب جهت توسعه تعاملات میان‌فرهنگی مشاهده می‌شود. این امر باعث شده نتوانیم به موفقیت زیادی در اجرای اهداف فرهنگی مطرح شده در اصول سیاست فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و سند چشم‌انداز کشور دست یابیم (کاوسی و ستوده یگانه، ۱۳۹۴). از این رو، هدف اصلی پژوهش و اهداف فرعی آن نیز تبیین ویژگی‌های عناصر برنامه درسی (هدف، محتوا، روش‌های یاددهی یادگیری، روش‌های ارزشیابی) است.

سؤالانی که در این پژوهش به دنبال آن هستیم به شرح زیر است:

۱. اهداف متناسب با برنامه درسی آموزش میان‌فرهنگی برای دانشجومعلم‌ان کدامند؟
۲. محتوای متناسب با برنامه درسی آموزش میان‌فرهنگی برای معلمان آینده کدامند؟
۳. روش‌های یاددهی - یادگیری متناسب با برنامه درسی آموزش میان‌فرهنگی برای دانشجومعلم‌ان آینده کدامند؟
۴. روش‌های ارزشیابی متناسب با برنامه درسی آموزش میان‌فرهنگی برای دانشجومعلم‌ان کدامند؟
۵. آیا چارچوب برنامه درسی طراحی‌شده آموزش میان‌فرهنگی برای دانشجومعلم‌ان دانشگاه فرهنگیان برای اجرا از نظر متخصصان و خبرگان مربوطه از اعتبار لازم برخوردار است؟

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر مطالعه‌ای کیفی و از نوع پدیدارشناسی است. جامعه آماری در این مطالعه با توجه به هدف مطالعه متخصصان برنامه‌ریزی درسی و جامعه‌شناسی و اساتید دانشگاه فرهنگیان، براساس «نمونه‌گیری هدفمند» از نوع تکنیک ترکیبی (معیاری^۱ و گلوله‌برفی^۲) مورد استفاده قرار گرفت. با توجه به بهره‌گیری از این تکنیک معیارها در بخش مصاحبه با افراد مورد نظر عبارت‌اند از: الف) متخصصان دانشگاهی حوزه برنامه‌ریزی درسی. در این گروه اساتید دانشگاه‌های سطح شهر تهران در اولویت بودند. ب) اساتید دانشگاه فرهنگیان. در این گروه اساتید دانشگاه‌های سطح تهران و البرز دارای مدرک دکتری در اولویت بودند. ج) متخصصان حوزه علوم اجتماعی. در این گروه، اساتیدی که دارای سابقه پژوهش در حوزه مطالعات میان‌فرهنگی در اولویت قرار داشتند. اطلاعات مشارکت‌کنندگان برحسب جنسیت، مدرک تحصیلی، تحصیلات و سابقه کاری در جدول ۱ آمده است. با توجه به استفاده از رویکرد کیفی برای استخراج داده‌ها حجم نمونه مورد نظر برای مصاحبه با خبرگان دانشگاهی و متخصصان موضوعی در حیطه برنامه درسی و علوم اجتماعی تا حد اشباع انتخاب شد که مصاحبه با این افراد تا ۱۸ نفر به اشباع رسید. بدین صورت که تولید داده‌ها از نفر ۱۸ به بعد تکراری شد به شکلی که با نفر بعدی که مصاحبه صورت گرفت دیگر داده جدیدی تولید نشد. از آنجا که در این پژوهش از مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته برای گردآوری داده استفاده شده است، بنابراین، به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از داده‌های گردآوری‌شده از روش کدگذاری سه مرحله‌ای استراوس و کوربین (۱۹۹۸)، با عنوان کدگذاری باز، محوری و انتخابی بهره گرفته شد. در تحلیل داده‌های کیفی مراحل زیر دنبال شد: ۱. مرور داده‌ها، ۲. سازماندهی داده‌ها، ۳. کدگذاری داده‌ها، ۴. طبقه‌بندی داده‌ها، ۵. ایجاد مقولات فرعی، ۶. ایجاد مقولات اصلی یا محورهای عمده، و ۷. تدوین گزارش. در مرحله کدگذاری باز، ابتدا متون به‌دقت مرور و بازخوانی شدند. محقق خط به خط و کلمه به کلمه داده‌ها را بازنگری و مفاهیم اصلی موجود در هر خط یا جمله را مشخص کرده و به آن‌ها کد داد. در مرحله کدگذاری باز، کدهای استخراج‌شده براساس نزدیکی

1. Criterion sampling
2. Snowball sampling

مفهومی و بیان یک مفهوم مشترک ذیل یک مقوله مشخص عنوان‌بندی شدند. بعد از این مرحله سعی شد مقولات نیز در قالب دسته‌های بزرگ‌تر مفهومی طبقه‌بندی شوند. نام‌گذاری مقوله‌های به دست آمده در تعیین برجسب مقوله‌ها بر اساس اصطلاحات تکنیکی و تخصصی موجود در پیشینه، زبانی که به وسیله آگاهی‌دهنده‌ها به کار می‌رفت و نیز سازه‌های شعوری خود تحلیل‌گران انجام گرفت. در راستای اطمینان از روایی پژوهش از روش‌های بازبینی توسط همکاران، بررسی توسط اعضا و مثلث‌سازی منابع داده‌ها استفاده شده است. همچنین در این پژوهش از پایایی بازآزمون و روش توافق درون موضوعی برای محاسبه پایایی استفاده شده است. در این پژوهش برای محاسبه پایایی بازآزمون، سه مصاحبه انتخاب و هر یک از آن‌ها دو بار در فاصله زمانی ده روزه توسط پژوهشگر کدگذاری شد. در بخش اعتباریابی با استفاده از روش گروه‌های کانونی، تعداد هشت نفر از متخصصان برنامه درسی به شکل در دسترس به عنوان حجم نمونه انتخاب شدند.

جدول ۱. مشخصات مشارکت‌کنندگان در پژوهش

ردیف	جنسیت	مدرک تحصیلی	رشته تحصیلی	سابقه فعالیت
۱	مرد	دکتری	برنامه‌ریزی درسی	۲۵
۲	مرد	دکتری	برنامه‌ریزی درسی	۱۸
۳	مرد	دکتری	برنامه‌ریزی درسی	۱۷
۴	زن	دکتری	برنامه‌ریزی درسی	۱۴
۵	زن	دکتری	برنامه‌ریزی درسی	۱۶
۶	زن	دکتری	برنامه‌ریزی درسی	۱۲
۷	زن	دکتری	برنامه‌ریزی درسی	۴
۸	زن	دکتری	جامعه‌شناسی	۱۷
۹	مرد	دکتری	جامعه‌شناسی	۱۳
۱۰	مرد	دکتری	جامعه‌شناسی	۲۷
۱۱	مرد	دکتری	جامعه‌شناسی	۱۶
۱۲	مرد	دکتری	جامعه‌شناسی	۲۲
۱۳	زن	دکتری	برنامه‌ریزی درسی	۳
۱۴	زن	دکتری	ریاضی	۷
۱۵	زن	دکتری	مدیریت آموزشی	۴
۱۶	مرد	دکتری	روان‌شناسی تربیتی	۱۱
۱۷	زن	دکتری	فلسفه تعلیم و تربیت	۵
۱۸	مرد	دکتری	فلسفه تعلیم و تربیت	۷

یافته‌های پژوهش

در این بخش نتایج تحلیل داده‌های مستخرج از مصاحبه با متخصصان و صاحب‌نظران برنامه درسی در قالب سؤال‌های پژوهش ارائه خواهد شد.

۱. اهداف متناسب با برنامه درسی آموزش میان‌فرهنگی برای دانشجو معلمان کدامند؟

براساس دیدگاه‌های گروه‌های مورد مطالعه ۳۳ هدف برای برنامه درسی آموزش میان‌فرهنگی مشخص شد. این اهداف همانطور که در جدول ۲ نمایان هستند، کدهای گزینشی اصلی، کدهای محوری و فرعی و کدهای اولی Z تشکیل‌دهنده آن‌ها نیز ارائه شده است.

جدول ۲. اهداف برنامه درسی آموزش میان‌فرهنگی

کد انتخابی	کد محوری	کد باز	
شناختی	- خودآگاهی فرهنگی		
	- آگاهی از تفاوت‌ها و شباهت‌های فرهنگی		
	- درک میان‌فرهنگی	خودآگاهی قومی، کسب آگاهی در مورد گروه‌های مختلف قومی فرهنگی، شناخت پیشینه فرهنگی خود، شناخت تاریخ و هویت خود، شناخت آداب و رسوم، آیین و مناسک اقوام مختلف، شناخت مشاهیر و افراد تأثیرگذار در سطوح ملی و محلی، کسب دانش در مورد گروه‌های مختلف قومی و فرهنگی، شناخت تاریخ و هویت اقوام ایرانی، شناخت مشاهیر، اساطیر و مفاخر ملی و محلی	
	- آگاهی در مورد تنوع و گوناگونی		
	- دانش بومی		
	- آگاهی از آداب و رسوم و آیین‌های فرهنگی مختلف		
	- شناخت مفاخر ملی و بوم		
	- شناخت ادیان مختلف آسمانی		

کد انتخابی	کد محوری	کد باز
نگرشی، عاطفی	<ul style="list-style-type: none"> - تقویت تحمل، احترام و همدلی - پرهیز از تفکر قالبی - پل زدن بین فرهنگ‌ها - پیش‌داوری و تعصب - ارج نهادن به گوناگونی و تنوع فرهنگی - پذیرش تفاوت‌های فرهنگی - تصدیق ارزش‌های فرهنگی خود و دیگری - صیانت از فرهنگ خود - هم‌افزایی فرهنگی اجتماعی - کاهش تبعیض - حفظ و تحکیم همبستگی ملی - حل و فصل منازعات بین‌هویتی - همزیستی مسالمت‌آمیز - توجه به برابری قومیتی 	<ul style="list-style-type: none"> - توجه به برابری قومیتی، به رسمیت شناختن فرهنگ، تعمیم یک ویژگی خاص به تمامی مردم آن فرهنگ‌های اقلیت، وحدت فرهنگی - وحدت ملی، وفاق و انسجام اجتماعی، افزایش احترام به همدیگر، احترام به عقاید مختلف، احترام به زبان‌های مختلف، توسعه تعامل اجتماعی، توسعه تعامل بین اقوام، پرهیز از نژادپرستی - پذیرش تنوع و گوناگونی قومیتی - احترام به ارزش‌ها و آیین و رسوم خاص خود - انسجام و یکپارچگی ملی، علاقمندی به ریشه فرهنگی خود - تفاوت‌ها و شباهت‌های فرهنگی - آگاهی از چگونگی ایجاد درک تفاوت‌های دیگران با جهان ما - سهیل گفت‌وگو بین افراد - رفع اختلافات و تضادها، خنثی کردن تنش‌ها و تعارضات میان فرهنگ‌ها، برابری فرصت‌های آموزشی، عدالت آموزشی - پرهیز از رفتارهای خشونت‌آمیز و پرخاشگرانه - توسعه فرصت‌های برابر آموزشی - تبعیض قومیتی، برابری در جامعه - هدف میان‌فرهنگی این است که بتوانیم اختلافات فرهنگی را هموار کنیم و بین آن‌ها پل بزنیم. - احترام به فرهنگ‌ها، احترام به تفاوت‌ها، ایجاد بستر جهت احترام به قومیت‌های مختلف، توجه به صداهاى مخالف - همبستگی ملی، هم‌افزایی قومی، انسجام و یکپارچگی ملی - تضعیف باورهای نادرست نسبت به فرهنگ‌های دیگر؛ همگرایی فرهنگی؛ کلیشه‌سازی

۲. محتوای متناسب با برنامه درسی آموزش میان فرهنگی برای معلمان آینده کدامند؟

با توجه به تحلیل‌های انجام‌شده و نتایج خلاصه شده در جدول ۳ با استفاده از تحلیل نتایج

مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با متخصصان برنامه‌درسی در مجموع، ۱۳ ویژگی به عنوان ویژگی‌های محتوای برنامه‌درسی آموزش میان‌فرهنگی برای دانشجو معلمان دانشگاه فرهنگیان شناسایی شد.

جدول ۳. محتوای برنامه‌درسی آموزش میان‌فرهنگی

کد انتخابی	کد محوری	کد باز
ترویج احترام به ارزش‌ها و تفاوت‌ها	<ul style="list-style-type: none"> - معرفی فرهنگ‌های مختلف به دانش‌آموزان در کتب درسی - توجه به ادیان و آموزه‌های دینی توحیدی - توجه به تفاوت‌های فرهنگی - انعکاس آداب و رسوم و ارزش‌های فرهنگ‌های مختلف - توجه به نقش اقوام ایرانی در حفظ استقلال ایران - توجه به احترام متقابل به فرهنگ‌های مختلف - توجه به احترام به ارزش‌های مختلف - تأکید بر احترام متقابل به سایر فرهنگ‌ها 	<p>توجه به سایر ادیان، تکریم ارزش‌ها، باورها و احترام به گروه‌های مختلف فرهنگی، احترام به سایر افراد در جوامع و گروه‌های ناهمگون</p>
تأکید بر حفظ و انتقال میراث فرهنگی	<ul style="list-style-type: none"> - انعکاس آداب و رسوم فرهنگ‌های مختلف - توجه به ارزش‌های فرهنگ‌های مختلف - تأکید بر انتقال آداب و رسوم اقوام مختلف در کتاب‌های درسی 	<p>«میراث فرهنگی آداب و رسوم گذشتگان یک فرهنگ یا منطقه را برای ما بازگو می‌کند. این ارزش‌های اجتماعی، سنت‌ها و آداب و روش‌ها سرمایه‌های مادی و معنوی یک کشور و قومیت محسوب می‌شوند. لذا انعکاس آن در متون آموزشی زمینه حفظ انتقال به نسل‌های آینده را فراهم می‌کند.»</p> <p>«انسان یک موجود اجتماعی است و در تعامل با دیگران است که می‌تواند به زندگی اجتماعی خود ادامه دهد، محتوای درسی باید تعاملات درست و صحیح را در ارتباط با افراد از گروه‌های مختلف مورد توجه قرار دهد.»</p> <p>«محتوای آموزش میان‌فرهنگی باید تأمل مؤثر میان افراد با هویت‌ها و فرهنگ‌های متفاوت رو منعکس نماید.»</p>
تأکید بر تعامل اجتماعی	<ul style="list-style-type: none"> - توجه به تعاملات فرهنگی - تقویت ارتباط درست بین فرهنگ‌های مختلف - تأکید بر تعامل بین اقوام - توجه به همزیستی مسالمت‌آمیز - توجه به نحوه برقراری روابط میان‌فرهنگی - توجه به مفهوم صلح و دوستی 	<p>«دانش‌آموزان از طریق محتوای آموزشی باید یاد بگیرند برعلیه رفتارهای تبعیض‌آمیز مخالفت کنند.»</p> <p>«محتوای برنامه‌درسی آموزش میان‌فرهنگی باید منطبق و همسو با ارزش‌ها، نگرش‌ها، نیازهای ویژه قومی محلی باشد.»</p>

کد انتخابی	کد محوری	کد باز
ضررت تأکید بر پرهیز از نژادپرستی	- توجه به کاهش تبعیض نژادی - تأکید بر برابری نژادی و قومی - تأکید بر مقابله با نژادپرستی	«هموطنان مسیحی، کلیمی و زردشتی در طول جنگ تحمیلی دوشادوش سایرین اعم از شیعه و سنی جنگیدند، در محتوای کتاب درسی متأسفانه به ندرت یا اصلاً به این موارد اشاره‌ای نشده است. باید در کتب درسی بیشتر تأکید شود تا دانش‌آموزان با سایر فرهنگ‌های تأثیرگذار در سرنوشت کشور آشنا شوند.»
انطباق با هویت تاریخی محلی اقوام مختلف	- توجه به رویدادهای تاریخی فرهنگ‌های گوناگون - گنجاندن تجارب قومی در محتوای درسی - تأکید بر تاریخ اقوام مختلف	«به موضوع خرده‌فرهنگ‌ها مستقیماً در کتاب‌های درسی اشاره‌ای نشده است. با توجه به مسائلی همچون جهانی شدن لزوم تأکید و توجه بر این مقوله بسیار حائز اهمیت است.»
توجه به نقش اقوام ایرانی در حفظ استقلال ملی	توجه به مشارکت اقوام در حوزه‌های مختلف	«همواره در طول تاریخ اقوام مختلف حافظ و پاسدار تمامیت ارضی کشور بودند، در جنگ با عراق کردها، جنوبی‌ها در زمان اشغال پرثغالی‌ها با آذربایجانی‌ها در تهاجم روس‌ها، عرب‌ها در زمان اشغال عراقی‌ها...»
توجه به انسجام ملی و قومی	توجه به تحکیم و همبستگی	«محتوای درسی باید بستر و زیرساخت لازم را جهت وفاق ملی و قومی فراهم کند... جامعه ایران یک جامعه با تنوع قومی و نژادی و مذهبی است و می‌طلبد که در محتوای درسی و برنامه‌های آموزشی به همگرایی و انسجام و آموزش این مؤلفه‌ها توجه ویژه نمود.»
توجه به تکثر فرهنگی	- توجه به خرده‌فرهنگ‌ها در کتاب‌های درسی - توجه به تکثر فرهنگی در کتاب‌های درسی - تناسب محتوا با فرهنگ‌های مختلف	«اتحاد و همبستگی ملی به آگاهی از هویت قومی ملی و شناخت آن بستگی دارد. برای رسیدن به این هدف باید در متون درسی به آن‌ها توجه شود.»
توجه به آموزش زبان‌های بومی و محلی	- تأکید بر توجه به زبان‌های مختلف - توجه به علایق و نیازهای فرهنگی و زبانی دانش‌آموزان - توجه به زبان‌ها و گویش‌های محلی و بومی - توجه به ارتباط و تعامل میان زبان فارسی و زبان‌های محلی	باید گفت زبان در تحقق ارتباط مؤثر بین افراد نقش مهمی را ایفا می‌کند و روابط با کیفیت متأثر از اهمیت موضوع زبان و تنوع زبانی و گویش‌های محلی است؛ چرا که این به این معناست که نمادها، نشانه‌ها بر شکل‌گیری روابط میان فرهنگ‌ها تأثیرگذار است که باید این امر در برنامه‌های آموزشی و کتاب‌های درسی مورد توجه ویژه قرار گیرد. توجه به زبان‌های بومی و محلی در کتاب‌های درسی مغفول مانده است. با توجه به تنوع زبانی کشور ما یکی از الزامات آشنایی با فرهنگ‌های دیگر آشنایی با زبان آن فرهنگ است. محتوای درسی باید گویش‌های گروه‌های مختلف فرهنگی را منعکس کند.»

کد انتخابی	کد محوری	کد باز
توجه به پرورش خودآگاهی فرهنگی	- توجه به شناخت ارزش‌های بومی و ملی - آگاهی‌بخشی در مورد آیین‌ها و رسوم فرهنگ خودی - تحریک حس کنجکاوی در مورد شناخت ویژگی‌های فرهنگ خودی - تقویت اعتماد به نفس در افراد متعلق به فرهنگ‌های دیگر	«محتوای آموزش میان‌فرهنگی باید به دانش‌آموزان کمک کند خودپنداره و خودآگاهی نسبت به هویت و ریشه خود را توسعه دهند».
ترویج عدالت و برابری	- توجه به عدالت اجتماعی - توجه به برابری آموزشی - تأکید بر برابری عقاید مختلف - تأکید بر برابری افراد در استفاده از امکانات جامعه	«محتوای برنامه درسی آموزش میان‌فرهنگی باید دسترسی یکسان تمام دانش‌آموزان را به منابع و امکانات آموزش امکان‌پذیر سازد».
توجه به ادیان مختلف آسمانی	- توجه به اقلیت‌های دینی - معرفی ادیان زردشتی، کلیمی، مسیحی	«به مذهب و دین اقلیت‌های مذهبی غیر مسلمان در کتاب‌های درسی خیلی اشاره نشده است». «اگر در کتاب‌های سایر ادیان هم منعکس شوند، زمینه برای شناخت و آگاهی غنی‌تر و همچنین روابط و تعاملات مفیدتر فراهم می‌شود».
پذیرش تفاوت‌ها	- فراهم کردن بستر پذیرش قومیت‌ها - تأکید بر پذیرش تفاوت‌های قومیتی - تأکید بر پذیرش عقاید متفاوت	«محتوای درسی باید طوری طراحی شوند که زمینه را برای پذیرش نگرش‌ها، عقاید، مذهب و باورهای گوناگون فراهم کنند». «کانون تمرکز آموزش میان‌فرهنگی پذیرش تفاوت‌ها است».

۳. روش‌های یاددهی - یادگیری متناسب با برنامه درسی آموزش میان‌فرهنگی برای دانش‌جو معلمان آینده کدامند؟

بر اساس نظر متخصصان و صاحب‌نظران حوزه برنامه درسی، ۱۵ روش تدریس برای برنامه درسی آموزش میان‌فرهنگی شناسایی شد که در جدول ۴ هر روش نیز ارائه شده است.

جدول ۴. روش‌های یاددهی یادگیری برنامه درسی آموزش میان فرهنگی

کد انتخابی	کد محوری	کد باز
ایفای نقش روش نمایشی روش پروژه روش تدریس همیاری روش تدریس گردش علمی روش تکیه‌سازی روش بارزش مغز روش حل مسئله روش محاکم قضائی روش بحث گروهی	تأکید بر روش‌های فعال تدریس، تناسب با محیط آموزشی، تأکید بر انتقال آموخته‌ها به محیط زندگی، تأکید بر یادگیرنده محور بودن، مبتنی بر مسائل واقعی، متناسب با ویژگی‌ها و نیازهای فراگیران	مشارکت فعال و پویای، فراهم کردن فهم یکپارچه‌ای از تفاوت‌های فرهنگی مورد نظر برای دانش‌آموزان، تحقیق در مورد ویژگی‌های قومیت‌های مختلف، فراهم کردن بستر تعامل مؤثر، فراهم کردن فرصت تأمل و درک تفاوت‌های فرهنگی، کمک به تفکر و تحلیل در مورد مسائل اجتماعی و فرهنگی، سوق دادن دانش آموز به سمت نقد و تحلیل، تشویق به کنجکاوی و مطالعه پدیده‌های محیط پیرامون

۴. روش‌های ارزشیابی متناسب با برنامه درسی آموزش میان فرهنگی برای دانشجومعلمان کدامند؟

جدول ۵. روش‌های ارزشیابی در برنامه درسی آموزش میان فرهنگی

کد انتخابی	کد محوری	کد باز
آزمون عملکردی ارزشیابی مشاهده‌ای ارزشیابی شفاهی آزمون مداد کاغذی تکالیف مهارت محور خودسنجی همسال‌سنجی	تأکید بر فرایند محور بودن، مبتنی بر دانش، نگرش و مهارت‌های مورد نیاز آموزش میان فرهنگی، ارائه تصویری واضح از عملکرد دانش آموز	بررسی تفاوت‌های فرهنگی، آگاهی و شناخت اقوام و فرهنگ‌های مختلف، ارزیابی قدرت بیان و نظم فکری دانش آموز، مشاهده رفتار دانش آموزان در برابر محرک‌های عاطفی، ارزشیابی مهارت‌های همدلی و احترام، سنجیدن عملکرد رفتار خود در ارتباط با دیگران، ارزیابی روابط دانش آموزان با یکدیگر

۵. آیا چارچوب برنامه درسی طراحی شده آموزش میان فرهنگی برای دانشجومعلمان دانشگاه فرهنگیان برای اجرا از نظر متخصصان و خبرگان مربوطه از اعتبار لازم برخوردار است؟

برای اعتباریابی چارچوب برنامه درسی چارچوب برنامه درسی آموزش میان فرهنگی از روش گروه‌های کانونی استفاده شد. چارچوب پیشنهادی در اختیار ۸ نفر از متخصصان برنامه درسی به صورت هدفمند قرار گرفته، و دیدگاه آن‌ها در رابطه با چارچوب برنامه درسی آموزش میان فرهنگی برای دانشجومعلمان دانشگاه فرهنگیان با عنایت به سؤالات زیر مورد توجه قرار گرفت. نتایج

مستخرج از سؤال‌های اعتباریابی چارچوب پیشنهادی، موارد زیر را حاصل کرد. با توجه به نظر متخصصان، چارچوب پیشنهادی در محورهای زیر تعدیل شده، و برای بار دوم در اختیار آن‌ها قرار گرفته و تأیید شد. شایان ذکر است که برای اعتباریابی چارچوب برنامه درسی ۱۰ نفر از متخصصان و صاحب‌نظران رشته برنامه درسی در نظر گرفته شده بود که در نهایت، موفق به دریافت نظرات ۸ نفر شدیم. از بین متخصصانی که در اعتباریابی مشارکت داشتند ۳ نفر از تیم پژوهش و ۵ نفر خارج از این تیم بودند. انتخاب متخصصان خارج از گروه مصاحبه‌شونده، در جهت اعمال معیار انتقال‌پذیری یافته‌ها صورت گرفت. در ادامه، به سؤالات اعتباریابی و یافته‌های مستخرج از پاسخ‌های صاحب‌نظران پرداخته شده است:

- آیا ویژگی‌ها و مصادیق شناسایی شده برای عنصر هدف در چارچوب برنامه درسی پیشنهاد شده از کفایت لازم برخوردار است، یا می‌توان مواردی به آن‌ها افزوده یا از آن‌ها کاست؟ در پاسخ به این سؤال، پنج نفر از مشارکت‌کنندگان، ویژگی‌های شناسایی شده برای هدف‌ها و مصادیق آن‌ها را مناسب دانسته و یک نفر اظهار داشت که: « بهتر است برخی مصادیق با یکدیگر جمع شده و در قالب یک ویژگی کلی‌تر بیان شود».
- آیا ویژگی‌ها و مصادیق شناسایی شده برای عنصر محتوا در چارچوب برنامه درسی پیشنهاد شده از کفایت لازم برخوردار است، یا می‌توان مواردی به آن‌ها افزوده یا از آن‌ها کاست؟ در پاسخ به این سؤال، ضمن تأیید کلیه ویژگی‌ها و مصادیق، مواردی را به ویژگی‌ها افزودند.
- آیا ویژگی‌ها و مصادیق شناسایی شده برای عنصر روش در چارچوب برنامه درسی پیشنهاد شده از کفایت لازم برخوردار است، یا می‌توان مواردی به آن‌ها افزوده یا از آن‌ها کاست؟ در پاسخ به این سؤال، متخصصان کلیه موارد را کافی و مناسب ارزیابی کردند.
- آیا ویژگی‌ها و مصادیق شناسایی شده برای عنصر ارزشیابی در چارچوب برنامه درسی پیشنهاد شده از کفایت لازم برخوردار است، یا می‌توان مواردی به آن‌ها افزوده یا از آن‌ها کاست؟ در پاسخ به این سؤال نیز، ویژگی‌های شناسایی شده مناسب ارزیابی شد.

- آیا عناصر برنامه درسی در الگوی پیشنهادی از ارتباط و هماهنگی مطلوبی برخوردار هستند؟
 کلیه متخصصان با در نظر داشتن مختصات چارچوب پیشنهادی، ارتباط و هماهنگی ویژگی های
 عناصر را مطلوب ارزیابی کردند.

شکل ۱. چارچوب برنامه درسی آموزش میان فرهنگی

بحث و نتیجه‌گیری

آموزش میان‌فرهنگی، رویکردی جدید است که اکثر کشورهای دارای تنوع و گوناگونی فرهنگی بدان پرداخته‌اند و نتایج مؤثر آن بر انسجام و یکپارچگی، پیشرفت‌های فرهنگی، درک و احترام به تفاوت‌ها باعث شده است ضرورت آن در ایران که یک جامعه با کثرت فرهنگی متنوع درک و برای بستر لازم برای تحقق آن فراهم شود. درک شایسته تفاوت‌های فرهنگی و نیاز افراد در پرداختن به این مسئله بسیار اهمیت دارد، چرا که آموزش میان‌فرهنگی به دنبال تربیت انسانی است که موجب توسعه روابط و تعاملات سازنده یک جامعه شود. بدین ترتیب، یکی از مباحث مهم در حوزه تعلیم و تربیت در دنیای امروز، بحث تفاوت‌های فرهنگی است. دانش‌آموزان از زمینه‌های متنوع با دیدگاه‌های مختلف و از نژاد و اقوام گوناگون وارد نظام آموزشی می‌شوند؛ اما آگاهی ندارند چگونه با وجود این تفاوت‌ها با یکدیگر کنش داشته باشند تا بتوانند در آینده جامعه‌ای همدل و متعادل از لحاظ فرهنگی و به دور از کشمکش‌های قومیتی ایجاد کنند.

از جمله اهداف آموزش میان‌فرهنگی که از یافته‌های پژوهش استخراج شد عبارت است از آگاهی فرهنگی در زمینه‌های فرهنگ خود، آداب و رسوم و ارزش فرهنگ‌های مختلف، تفاوت‌ها و شباهت‌های فرهنگی، شناخت مفاخر بومی و شناخت ادیان مختلف آسمانی. یافته‌های پژوهش ابرینا^۱ و همکاران (۲۰۱۹) نیز اهمیت یادگیری در کلاس‌های میان‌فرهنگی را برجسته می‌کند. در همین راستا، آموزش میان‌فرهنگی فرصت‌هایی را پرورش خودآگاهی و شناخت هویت فرهنگی، برقراری ارتباط، به اشتراک گذاشتن دانش فرهنگی، تشخیص تفاوت‌ها، به اشتراک گذاری اهداف مشابه، تبادل نظر از طریق فعالیت‌های یادگیری، یادگیری از دیگران و یادگیری در مورد دیگران برای دانش‌آموزان فراهم می‌کند. همچنین، تمرکز روی قهرمانان، آداب و رسوم و رویدادهای فرهنگی از دیگر اهداف آموزش میان‌فرهنگی است (بنکس، ۱۹۹۳). یکی دیگر از اهداف آموزش میان‌فرهنگی در پژوهش حاضر کاهش تبعیض بین فرهنگ‌های مختلف است. آموزش میان‌فرهنگی در سطح اجتماعی به کاهش تعصبات و کلیشه‌ها در زندگی عمومی کمک می‌کند، روابط بین جوامع مختلف ملی، قومی، زبانی و ایمانی را تسهیل و یکپارچگی را تقویت می‌کند،

اهداف مشترک و انسجام جوامع فرهنگی متنوع را توسعه می‌بخشد. از این رو، میان‌فرهنگی به دنبال ایجاد یک جامعه منسجم و مبتنی بر ارزش‌های مشترک است (وود و لندری^۱، ۲۰۰۸). همان‌طور که بیان شد، یک جامعه چندفرهنگی جامعه‌ای است که در آن فرهنگ‌ها، ملیت‌ها و گروه‌های مختلف در کنار هم زندگی می‌کنند، اما بدون تماس واقع‌بینانه و سازنده با دیگران. در این جوامع، تنوع به عنوان یک تهدید تلقی می‌شود که معمولاً زمینه‌ساز تعصبات، نژادپرستی، زنونفوبیا و سایر اشکال تبعیض است. مفهوم همزیستی چندفرهنگی شامل این واقعیت است که بین سنن مختلف نیز تنش‌ها و درگیری‌هایی وجود دارد با این حال، این مسئله می‌تواند به جای تبعیض در برابر اقلیت‌ها، در یک گفت‌وگوی آزاد و سازنده حل شوند.

اهداف دیگر آموزش میان‌فرهنگی در پژوهش حاضر، تقویت مدارا، احترام و همدلی بود. گفت‌وگوی میان‌فرهنگی به افراد کمک می‌کند تا درک عمیق‌تری از باورها و شیوه‌های فرهنگی متفاوت از خودشان داشته باشند، اعتماد بین فردی، همکاری و مشارکت را افزایش دهند و تحمل مدارا و احترام متقابل را تقویت کنند. در آموزش میان‌فرهنگی شهروندان برای مشارکت مؤثر در یک جامعه چندفرهنگی باید به صلاحیت‌های میان‌فرهنگی مجهز باشند. این صلاحیت‌ها شامل، ذهن‌آگاهی^۲، همدلی^۳، تفکر چندجانبه^۴، انعطاف‌پذیری شناختی^۵، آگاهی ارتباطی^۶، توانایی تطبیق رفتار فرد با زمینه‌های فرهنگی جدید و مهارت‌های زبانی، اجتماعی و زبانی گفتمان از جمله مهارت در مدیریت تضادها در ارتباطات را شامل می‌شود (کوپر، هاوارد-همیلتون، کویت^۷، ۲۰۱۱).

براساس یافته‌های پژوهش کسب مهارت‌های میان‌فرهنگی یکی دیگر از اهداف برنامه‌درسی آموزش میان‌فرهنگی است. بارت و همکاران (۲۰۱۴)، در پژوهشی با عنوان «توسعه مهارت‌های میان‌فرهنگی از طریق آموزش» به بررسی توسعه مهارت‌های آموزش میان‌فرهنگی در دانش‌آموزان ابتدایی پرداختند. نتایج حاکی از آن است که افرادی که مهارت‌های میان‌فرهنگی را کسب کرده‌اند نه تنها قادرند در موقعیت‌هایی با

-
1. Wood & Landry
 2. Open-Mindedness
 3. Empathy
 4. Multiperspectivity
 5. Cognitive Flexibility
 6. Communicative Awareness
 7. Coope, Howard-Hamilton & Cuyjet

فرهنگ‌هایی مختلف عملکرد مؤثر و مناسب داشته باشند، بلکه می‌توانند به عنوان میانجی بین افراد با فرهنگ‌های مختلف هم‌ایفای نقش کنند.

توانایی سازگاری در موقعیت‌های اجتماعی، توانایی انطباق‌پذیری با انتظارات فرهنگ بیگانه، مهارت‌های ارتباطی، توانایی درک کردن و برقراری ارتباط و تشریح مساعی از دیگر مواردی بود که به عنوان مهارت‌های میان‌فرهنگی در برنامه درسی آموزش میان‌فرهنگی شناسایی شد. بادیکوت، مک و رمبرس^۱ (۲۰۱۴)، در مطالعه خود با عنوان «استفاده از برنامه درسی میان‌فرهنگی بین‌المللی برای تقویت تعامل، تبادل و سازگاری دانش‌آموزان» به مقایسه چگونگی نزدیک شدن رشته‌های متنوع در مؤسسات آموزش عالی مختلف در استرالیا و هنگ‌کنگ با برنامه درسی آموزش میان‌فرهنگی بین‌المللی پرداخته‌اند. تجزیه و تحلیل مطالعه موردی، پنج شرط مساعد برای بهبود تعامل بین دانش‌آموزان، تعامل و سازگاری از طریق برنامه درسی آموزش عالی بین‌المللی را مشخص می‌کند. این یافته‌ها حاکی از آن است که فرصت‌هایی برای برنامه درسی آموزش میان‌فرهنگی برای دانشجویان داخلی و بین‌المللی در آموزش عالی، مزایای متعددی خواهد داشت. این موارد عبارت‌اند از سازگاری و انطباق با بافت‌های مختلف، توسعه قابلیت‌های میان‌فرهنگی و آمیختن فرهنگ‌ها با یکدیگر.

همان‌طور که بیان شد، چشم‌انداز طراحی برنامه درسی آموزش میان‌فرهنگی می‌تواند از طریق شکل‌گیری رفتارهایی از قبیل توانایی برقراری ارتباط، همکاری و برقراری اعتماد در یک گروه، احترام به خود و دیگران، تحمل عقاید مختلف، تصمیم‌گیری به صورت دموکراتیک، پذیرش مسئولیت دیگران، حل مسئله بین‌فردی، تسلط بر احساسات اولیه، توانایی جلوگیری از اختلافاتی که منجر به کاهش درگیری و ریشه‌کن کردن خشونت در مدرسه شود. بر همین اساس، آموزش میان‌فرهنگی باید راهکارهایی را ارائه دهد که نفعی خودمحوری اجتماعی و قوم‌مدارانه را تقویت کند، برداشت‌هایی را که قضاوت‌ها و اعمال ما را تعیین می‌کنند تغییر دهد، تفاوت‌ها و تمایزها را به منظور ارائه فضای برابر برای افراد با زمینه‌های مختلف تغییر دهد، تبعیض نژادی جهت به رسمیت شناختن تفاوت‌ها و پیچیدگی‌ها و پیوند بین فرهنگ‌ها، گروه‌های اجتماعی و سایر نهادها را از بین ببرد. برابری، انعطاف‌پذیری و تحمل باید توسط همه افراد جامعه درک شود. آموزش میان‌فرهنگی باید نشان دهد که چگونه می‌توان بدون از دست دادن هویت و فرهنگ خود در

مورد فرهنگ‌های دیگر یاد گرفت. این موارد دغدغه‌هایی است که افراد باید به واسطه آموزش میان‌فرهنگی کاهش دهند.

از جمله آموزش میان‌فرهنگی در پژوهش حاضر، تقویت مدارا، احترام و همدلی بود. گفت‌وگوی میان‌فرهنگی به افراد کمک می‌کند تا درک عمیق‌تری از باورها و شیوه‌های فرهنگی متفاوت از خودشان داشته باشند، اعتماد بین‌فردی، همکاری و مشارکت را افزایش دهند و تحمل مدارا و احترام متقابل را تقویت کنند. به موجب پژوهش نیکولاسکو و پرساک^۱ (۲۰۱۵) رویکرد میان‌فرهنگی منجر به ایجاد ارتباطات و مهارت‌های میان‌فردی بین فرهنگ‌های مختلف؛ اتخاذ یک نگرش یادگیری و پذیرش تنوع فرهنگی؛ نشان‌دادن احترام به شرکای فرهنگی / آموزشی؛ شنیدن فعال و دقیق صدای دیگران؛ از بین بردن تبعیض و تعصب؛ پرورش و توسعه زبان و مهارت‌های میان‌فرهنگی که کیفیت زندگی را بهبود می‌بخشد؛ یادگیری و انطباق با شرایط جدید می‌شود. همانطور که از یافته‌های پژوهش برمی‌آید، محتوای برنامه‌درسی آموزش میان‌فرهنگی نیز باید در راستای تحقق اهداف مورد نظر باشد. به طوری که احترام به ارزش‌ها و تفاوت‌ها؛ حفظ و انتقال میراث فرهنگی؛ تعامل اجتماعی؛ پرهیز از نژادپرستی؛ انطباق با هویت تاریخی محلی اقوام مختلف؛ توجه به نقش اقوام ایرانی در حفظ استقلال ملی؛ توجه به انسجام ملی و قومی؛ توجه به تکثر فرهنگی؛ توجه به آموزش زبان‌های بومی و محلی؛ توجه به پرورش خودآگاهی فرهنگی؛ ترویج عدالت و برابری؛ توجه به ادیان مختلف آسمانی؛ پذیرش تفاوت‌ها را منعکس کند. پاسگال^۲ (۲۰۱۵)، در پژوهش خود به این نتیجه رسید که با اتخاذ دیدگاه میان‌فرهنگی مدرسه باید برنامه‌های آموزشی را توسعه دهد که دانش‌آموزان را برای درک بهتر تاریخ خود و تاریخ فرهنگ‌های دیگر هدایت کند و معلمان آن‌ها را برای پیدا کردن ارتباطات پویا بین زمینه‌های مختلف فرهنگی تشویق کنند، همچنین، معلمان از طریق تفکر میان‌فرهنگی باید روش‌هایی را اتخاذ کنند که بتوانند گفت و گو، همسویی و همکاری در کلاس‌های درس را ارتقا دهند. همچنین، در جهت تأیید یافته‌های پژوهش، مطالعه بونائچ^۳ (۲۰۱۵) با عنوان «چشم‌انداز توسعه برنامه‌درسی میان‌فرهنگی در رومانی» نتایج زیر را به دنبال داشت؛ ضرورت تغییر برنامه‌های درسی میان‌فرهنگی بر اساس روح اصول، ارزش‌ها، میراث فرهنگی هویت ملی و محلی؛ گسترش

1. Niculescu & Percec

2. Pasquale

3. Bunăiașu

برنامه درسی میان‌فرهنگی از سطح اصول به محتوای کتاب‌های درسی؛ توسعه برنامه درسی در همه اجزا (هدف، محتوا، استراتژی‌های آموزش و ارزشیابی) و تمام مراحل فرایند برنامه درسی (طراحی، اجرا و ارزشیابی). بنکس (۱۹۹۳)، تأکید می‌کند که براساس آرمان‌های عدالت اجتماعی و فرصت‌های برابر آموزش و پرورش، هدف باید ایجاد سیستم آموزشی باشد که در آن همه دانش‌آموزان بتوانند ظرفیت‌های بالقوه خود را تحقق بخشند و در سطح محلی، ملی و جهانی افرادی فعال و مسئول شوند. بنابراین، توجه به عدالت و برابری آموزشی در آموزش فرهنگی ضرورتی انکارناپذیر است.

منابع

- صادقی، علیرضا، و نجفی، حسن (۱۳۹۶). تدوین راهبردهای برنامه درسی و چندفرهنگی تربیت معلم ایران بر اساس تجارب کشورهای استرالیا، کانادا، مالزی و هندوستان. پژوهش در تربیت معلم، ۱(۱)، ۱۴۶-۱۲۷.
- کاوسی، اسماعیل، و ستوده یگانه داود (۱۳۹۴). الگوی توسعه روابط میان‌فرهنگی در عصر جهانی شدن. مطالعات میان‌فرهنگی، ۱۰(۲۵)، ۹۵-۱۲۵.
- Banks, J. A. (1993). Multicultural education: Development, dimensions, and challenges. *The Phi Delta Kappan*, 75(1), 22-28.
- Banks, J. A. (2015). *Cultural diversity and education: Foundations, curriculum, and teaching*. Routledge.
- Banks, J. A., & Banks, C. A. M. (Eds.). (2009). *Multicultural education: Issues and perspectives*. John Wiley & Sons.
- Barrett, M. & Byram, M. et al. (2014). *Developing intercultural competence through education*. Strasbourg: Council of Europe.
- Bennett, C.I. (2003). *Comprehensive multicultural education: Theory and practice*. Boston: Pearson Education Inc.
- Bodycott, P., Mak, A. S., & Ramburuth, P. (2014). Utilizing an internationalized curriculum to enhance students' intercultural interaction, engagement and adaptation. *The Asia-Pacific Education Researcher*, 23(3), 635-643.
- Bunăiașu, C. M. (2015). Development perspectives of the intercultural curriculum in Romania. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 180, 42-48.
- Cooper, D. L., Howard-Hamilton, M., F., & Cuyjet, M., J. (2011). *Multiculturalism on campus*. Stylus. Publishing, LLC.
- Cushner, K., & Mahon, J. (2009). Intercultural competence in teacher education. *The SAGE handbook of intercultural competence*, 304-320.
- Dănescu, E. (2015). Intercultural education from the perspective of training didactic competences. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 180, 537-542.
- Fantini, A. E. (2010). Assessing intercultural competence: Issues and tools. In D. K. Deardorff (Ed.). *The SAGE handbook of intercultural competence*. Thousand Oaks, CA: Sage, 15, 456-476.
- Fowers, B. J., & Davidov, B. J. (2006). The virtue of multiculturalism: Personal transformation, character, and openness to the other. *American Psychologist*, 61, 581-594.
- Gorski, P. C. (2009). What we're teaching teachers: An analysis of multicultural teacher education coursework syllabi. *Teaching and Teacher Education*, 25(2), 309-318
- Hachfeld, A., Hahn, A., Schroeder, S., Anders, Y., & Stanat, P. (2011). Assessing teachers' multicultural and egalitarian beliefs: the teacher cultural beliefs scale. *Teaching and Teacher Education*, 27, 986-996.

- Lafraya, S. (2011). Intercultural learning in non-formal education: Theoretical frameworks and starting points (Vol. 13). Council of Europe.
- Niculescu, M., & Percec, D. (2015). Intercultural Education in the Pre-service and In-service Teacher Training and Development. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 180, 892-898
- O'Brien, B., Tuohy, D., Fahy, A., & Markey, K. (2019). Home students' experiences of intercultural learning: A qualitative descriptive design. *Nurse Education Today*, 74, 25-30.
- Pasquale, G. (2015). Towards a new model of intercultural education into Italian school. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 191, 2674-2677.
- Passiatore, Y., Pirchio, S., Carrus, G., Maricchiolo, F., Fiorilli, C., & Arcidiacono, F. (2019). Intercultural practices and inclusive education in Europe: can migration be a resource for individual and societal development?. *European Journal of Psychology of Education*, 34(1), 209-224.
- Polat, S., & Barka, T. O. (2012). Multiculturalism and Intercultural Education: A Comparative Study with a Sample of Swiss and Turkish Candidate Teachers. *World Applied Sciences Journal*, 18(9), 1180-1189
- Rathje, S. (2007). Intercultural competence: the status and future of a controversial concept. *Language and Intercultural Communication*, 7(4), 254-266.
- Skutnabb-Kangas, T., Maffi, L., & Harmon, D. (2003). *Sharing a world of difference: The earth's linguistic, cultural and biological diversity*. Unesco.
- Unesco. Education Sector. (2006). *UNESCO guidelines on intercultural education*. Unesco.
- Valeeva, R., & Valeeva, A. (2017). Intercultural education from Russian research perspective. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 237, 1564-1571.
- Wereszczyńska, K. (2018). Importance of and need for intercultural education according to students: future teachers. *Polish Journal of Educational Studies*, 71(1), 212-228.
- Wood, P., & Landry, C. (2008). *The intercultural city: Planning for diversity advantage*. Routledge.
- Yazici, S., Başol, G., & Toprak, G. (2009). Öğretmenlerin çokkültürlü eğitim tutumları: bir güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37(37), 229-242.
- Zhang, X., & Zhou, M. (2019). Interventions to promote learners' intercultural competence: A meta-analysis. *International Journal of Intercultural Relations*, 71, 31-47.